অধ্যায় ১০ ঃ অভিজ্ঞানশকুন্তলম্ নাটকৰ দ্বিতীয় অঙ্কৰ পাঠ্যাংশৰ আলোচনা

অধ্যায় গাঁথনি

১০.১ উদ্দেশ্য

১০.২ পৰিচয়

১০.৩ অভিজ্ঞানশকুন্তলম্ নাটকৰ দ্বিতীয় অঙ্কৰ পাঠ্যাংশৰ সংস্কৃত পাঠ

১০.৪ দ্বিতীয় অঙ্কৰ পাঠ্যাংশৰ অসমীয়া অনুবাদ

১০.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

১০.৬ অধিক জানিবলৈ

১০.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১০.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

১০.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- অভিজ্ঞানশকুন্তলম্ নাটকৰ ২য় অঙ্কৰ বিষয়বস্তুৰ বিষয়ে সৰিশেষ জানিব পাৰিব
- নাটকৰ মুখ্যাংশৰ পাত্ৰ-পাত্ৰীসকলৰ সৈতে পৰিচিত হ'ব
- নাটকৰ ২য় অঙ্কৰ পাঠ্যাংশৰ সংস্কৃত পাঠ আৰু অসমীয়া অনুবাদ জানিব পাৰিব।

১০.২ পৰিচয়

আপুনি ইতিমধ্যে 'অভিজ্ঞানশকুন্তলম্' নাটকৰ প্ৰথম অঙ্কৰ লগত পৰিচিত হৈছে। তাৰ পৰা বুজি পাইছে যে ৰজা শকুন্তলাৰ প্ৰতি আসক্ত হৈছে। সেয়ে তেওঁ যিকোনো অজুহাত লৈ আশ্ৰমত থাকিব বিচাৰে। সেইবাবে দ্বিতীয় অঙ্কত ৰজাই বিদূষক আৰু সেনাপতিৰ পাৰস্পৰিক হেঁচাত মৃগয়া স্থগিত ৰাখিবলৈ সিদ্ধান্ত কৰে।

পাৰণা ঃ ব্ৰত ভঙ্গা কাৰ্য্য, উপবাসৰ অন্তত কৰা আহাৰ।

এনে সময়তে আশ্ৰমৰ পৰা দুজন ঋষিকুমাৰে ৰজাক আশ্ৰমত থাকিবলৈ অনুৰোধ কৰে আৰু ৰজাই আশ্ৰমত থাকিবলৈ সন্মতি প্ৰকাশ কৰে। তাৰ পাছতে ৰাজমাতাৰ পৰাও সমাচাৰ আহে। ৰাণীমাই তেওঁক মাতি পঠাই ব্ৰতৰ ***পাৰণা***ত থাকিবলৈ। এইবাৰ আন উপায় নেদেখি ৰজাই বিদূষকক সৈন্যদল সহ ঘৰলৈ পঠায়। নাট্যকাৰে বিদূষকক আশ্ৰমৰ পৰা আঁতৰাই নাট্য প্ৰয়োজন এটা সম্পন্ন কৰে।

এই দ্বিতীয় অঙ্কৰ পাঠ্যাংশ অধ্যয়ন কৰি আপুনি নাটকীয় ঘটনাৰ প্ৰয়োজনত আশ্ৰমত ৰজাৰ উপস্থিতি, মৃগয়াৰ স্থগিতকৰণ তথা বিদূষকৰ অনুপস্থিতি আদিৰ তাৎপৰ্য্য বুজি পাব। এইবোৰ কাৰ্য্যই নাট্য প্ৰয়োজন সাধিছে।

১০.৩ অভিজ্ঞানশকুন্তলম্ নাটকৰ দ্বিতীয় অঙ্কৰ পাঠ্যাংশৰ সংস্কৃতপাঠ

এতিয়া তলত উক্ত নাটকৰ দ্বিতীয় অঙ্কৰ মূল পাঠ আগবঢ়োৱা হ'ব। তাত আপুনি দেখিবলৈ পাব যে ৰজা দুষ্যন্তৰ মৃগয়া কৰিবলৈ অনিচ্ছা হৈছে। সেয়ে নজনাকৈয়ে বিদূষক আৰু সেনাপতিয়ে পৰস্পৰ বিৰুদ্ধ কথাৰে ৰজাৰ মনোভাৱ জানিবলৈ চেষ্টা কৰে। ৰজায়ো তেওঁলোকৰ মতামত অনুসৰি মৃগয়া বন্ধ কৰে। এনেতে তপোবনৰ পৰা যজ্ঞৰিঘ্ন আঁতৰাবলৈ ৰজাই আমন্ত্রণ পায় আৰু তাক গ্রহণ কৰে। তাৰ পাছত দুষ্যন্তই মাতৃৰ আহ্বান পাই বিদূষকক সৈন্য সামন্তৰে হস্তিনাপুৰলৈ পঠায়। এনেদৰে নাট্যকাৰে নায়ক-নায়িকাৰ মিলনৰ পথ মুকলি কৰি ৰাখে।

বিদূষক কৃতং ভৱতা নির্মক্ষিকম্। সাংপ্রতমৈতস্যাং পাদপচ্ছায়ায়াং বিৰচিত লতাৱিতান দর্শনীয়ায়ামাসনে নিষীদতু ভৱান্, যাৱদহমপি সুখীসীনো ভৱামি।

ৰাজা গচ্ছাগ্রতঃ।

বিদূষক এতু ভৱান্।

(উভৌ পৰিক্রম্যোপৱিষ্টৌ)

ৰাজা মাধব্য ! অনৱাপ্তচক্ষুঃফলোহপি, যেন ত্বয়া দ্রষ্টব্যানাং পৰং ন দৃষ্টম্।

বিদূষক ননু ভৱানগ্রতো মে ৱর্ততে।

ৰাজা সর্ৱঃ খলু কান্তমাত্মীয়ং পশ্যতি। তামাশ্রমললানভূতাং শকুন্তলামধিকৃত্য ব্রৱীমি।

বিদূষক (আত্মগতম্) ভৱতু, অস্যাৱসৰং ন দাস্যামি; (প্রকাশম্) ভো ৱয়স্য যতঃ সা তাপসকন্যকা অনভ্যর্থনীয়া ততঃ কিং তয়া দৃষ্ট্যা?

ৰাজা সখে !

নিৰাকৃত নিমেষাভিঃ পক্ষ্ম পংক্তিভিৰুন্মুখঃ।
নৱামিন্দুকলাং লোকঃ কেন ভাৱেন পশ্যতি।। ৮।।
ন চ পৰিহার্যে বস্তুনি পৌৰৱানাং মনঃ প্রৱর্ততে।

বিদূষক তৎ কথয়।

ৰাজা সুৰ-যুৱতি-সংভৱং কিল মুনেৰপত্যং তদুজিঝতাধিগতম্।
অর্কস্যোপৰি শিথিলং চ্যুতমিৱ নৱমালিকাকুসুমম্।। ৯।।

বিদূষক (ৱিহস্য) যথা কস্যাপি পিণ্ডখর্জূৰ ৰৈৰুদ্‌ৱেজিতস্য তিন্তি র্ণ্যামভিলাষো ভৱেৎ, তথা অন্তঃপুৰ-স্ত্রীৰত্ন পাৰভোগিনো ভৱত ইয়মভ্যর্থনা।

ৰাজা ন তাৱদেনাং পশ্যসি যেন ত্বমেৱংৱাদী।

বিদূষক তৎ খলু ৰমনীয়ং যদ্ ভৱতোহপি বিস্ময়মুৎপাদয়তি।

ৰাজা ৱয়স্য ! কিং বহুনা,—

চিত্রে নিবেশ্য পৰিকল্পিত-সত্ত্বযোগা,
ৰূপোচ্ছয়েন মনসা বিধিনা কৃতা নু।
স্ত্রীৰত্ন সৃষ্টিৰপৰা প্রতিভাতি সা মে
ধাতু ৱিভুত্বমনুচিন্ত্য ৱপুশ্চ তস্যাঃ।। ১০।।

বিদূষক যদ্যেৱং, প্রত্যাদেশঃ খলু সা ৰূপৱতীনাম্।

ৰাজা অনাঘ্রাতং পুষ্পং কিসলয়মলূনং কৰৰুহৈ
ৰনাৰিদ্ধং ৰত্নং মধু নৱমনাস্বাদিতৰসম্।
অখণ্ডং পুণ্যনাং ফলমিৱ চ তদ্রূপমনঘং
ন জানে ভোক্তাৰং কমিহ সমুপস্থাস্যতি বিধিঃ।। ১১।।

বিদূষক তেন হি খলু লঘু পৰিত্রায়তামেনাং ভৱান্। মা কস্যাপি তপস্বিন
ইঙ্গুদীতৈলমিশ্রচিক্কনশীর্ষস্য হস্তে পতিষ্যতি।

ৰাজা পৰৱতী খলু তত্রভৱতী। ন চ সংনিহিতো গুৰুজনঃ।

বিদূষক অত্রভৱন্তমন্তৰেণ কীদৃশস্তস্যা দৃষ্টিৰাগঃ

ৰাজা নিসর্গাদপ্রগল্‌ভাস্তপস্বিকন্যকাঃ। তথাপি তু—
অভিমুখে ময়ি সংহতমীক্ষণং
হসিতমন্যনিমিত্ত-কৃতোদয়ম্।
বিনয়ৱাৰিত বৃত্তিৰতস্তয়া
ন মদনো ৰিবৃতো ন চ সংবৃতঃ।। ১২।।

বিদূষক ন খলু দৃষ্টমাত্রস্য তৱাঙ্কং সমাৰোহতি।

ৰাজা মিথঃ প্রস্থানে পুনঃ শালীনতয়াপি কামমাৰিষ্কৃতো ভাৱঃ তত্রভৱত্যা। তথা হি—
দর্ভাঙ্কুৰেণ চৰণঃ ক্ষত ইত্যকাণ্ডে
তন্বী স্থিতা কতিচিদেৱ পদানি গত্বা।
আসীদ্ ৰিবৃত্যৱদনা চ ৰিমোচয়ন্তী
শাখাসু ৱল্কলমসক্তমপি দ্রুমাণাম্।। ১৩।।

বিদূষক তেন হি গৃহীতপাথেয়ঃ কৃতোহসি তয়া। কৃতং ত্বয়োপৱনং তপোৱনমিতি পশ্যামি।

ৰাজা সখে ! তপস্বিভিঃ কৈশ্চিৎ পৰিজ্ঞাতোহস্মি। চিন্তয় তাৱৎ কেনোপদেশেন সকৃদপ্যাশ্রমে গচ্ছাম।

বিদূষক ননু ভৱান্ ৰাজা।

ৰাজা ততঃ কিম্?

বিদূষক কঃ অপৰোহ পদেশঃ? নীৱাৱষষ্ঠ ভাগমস্মাকম্ উপহৱন্তিতি।

ৰাজা মূর্খ ! অন্যমেৱ ভাগমেতে তপস্বিনো নির্ৱপন্তি যো ৰত্নৰাশীনপি বিহায়াভিন্দ্যতে। পশ্য—
যদুত্তিষ্ঠতি ৱর্ণেভ্যো নৃপাণাং ক্ষয়ি তদ্ ধনম্।
তপঃ ষড়্ভাগমক্ষয্যং দদত্যাৰণ্যকা হি নঃ।। ১৪।।
(নেপথ্যে)
হন্ত, সিদ্ধার্থৌ স্বঃ।

ৰাজা (কর্ণং দত্বা) অয়ে ! ধীৰ প্রশান্তঃ স্বৰঃ। তপস্বিভি-র্ভৰিতব্যম্।
(প্রৰিশ্য)

দৌৱাৰিক জয়তু ভর্তা। এতৌ দ্বৌ ঋষিকুমাৰৌ প্রতীহাৰ-ভূমিমুপস্থিতৌ।

ৰাজা অৱিলম্বিতং প্রৱেশয়।

দৌৱাৰিকা এষ প্রৱেশয়ামি (নিষ্ক্রম্য, ঋষি কুমাৰকাভ্যাং সহ প্রৱিশ্য) ইত ইতো ভৱন্তৌ।

(উভৌ ৰাজানং বিলোকয়তঃ)

প্রথম অহো দীপ্তিমতোঽপি বিশ্বসনীয়তাস্য ৱপুষঃ। অথৱো পপন্নমেতদ্ মুনিভ্যো নাতিভিন্নে ৰাজনি। কুতঃ—

অধ্যাক্রান্তা ৱসতিৰমুনাপ্যাশ্রমে সর্ৱভোগ্যে,
ৰক্ষাযোগাদয়মপি তপঃ প্রত্যহং সংচিনোতি।
অস্যাপি দ্যাং স্পৃহতি ৱশিনশ্চাৰন দ্বন্দ্বগীতঃ
পুণ্যঃ শব্দো মুনিৰিতি মুহূঃ কেৱলং ৰাজপূর্ৱঃ।। ১৫।।

দ্বিতীয় গৌতম। অয়ং স বলভিৎ সখো দুষ্যন্তঃ।

প্রথম অথ কিম্?

দ্বিতীয় তেন হি,—

নৈতচ্চিত্রং যদয়মুদধিশ্যাম সীমাং ধৰিত্রী
মেকঃ কৃৎস্নাং নগৰ পৰিধং প্রাংশু বাহুর্ভুনক্তি।
আশংসন্তে সুৰযুৱতয়ো ৱদ্ধৱৈৰা হি দৈত্যৈ
ৱস্যাধিজ্যে ধনুষি বিজয়ং পৌৰুহূতে চ ৱজ্রে।। ১৬।।

উভৌ (উপগম্য) বিজয়স্ব ৰাজন্।

ৰাজা (আসনাদুত্থায়) অভিৰাদয়ে ভৱন্তৌ।

উভৌ স্বস্তি ভৱতে। (ফলান্যুপহৰতঃ)

ৰাজা (স প্রণামং পৰিগৃহ্য) আজ্ঞাপয়িতুমিচ্ছামি।

উভৌ ৱিদিতো ভৱানাশ্রমসদামিহস্থঃ। তে ভৱন্তঃ প্রার্থয়ন্তে।

ৰাজা কিমাজ্ঞাপয়ন্তি?

উভৌ তত্রভৱতঃ কুলপতেৰসাংনিধ্যাদ্ ৰক্ষাংসি নঃ ইষ্টিৱিঘ্নমুৎপাদয়ন্তি। তৎ কতিপয়ৰাত্রং সাৰথিদ্বিতীয়েন ভৱতা সনাথীক্রিয়তামাশ্রম ইতি।

ৰাজা অনুগৃহীতোঽস্মি।

বিদূষক (অপৱার্য্য) অয়মিদানীম্ অনুকূলস্তে গলহস্তঃ।

ৰাজা (স্মিতং কৃত্বা) ৱৈৱতক ! মদ্ৱচনাদুচ্যতাং সাৰথিঃ সৱানাসনং ৰথমুপস্থাপয়েতি।

দৌৱাৰিক যদ্দেৱ আজ্ঞাপয়তি। (নিষ্ক্রান্তঃ)

উভৌ (সহর্ষম্)

অনুকাৰিণি পূর্ৱেষাং যুক্তৰূপমিদং ত্বয়ি।
আপন্নাভয়সত্রেষু দীক্ষিতাঃ খলু পৌৰৱাঃ।। ১৭।।

ৰাজা (সপ্রণামম্) গচ্ছতং ভৱন্তৌ। অহমপ্যনুপদমাগত এৱ।

উভৌ বিজয়স্ব। (নিষ্ক্রান্তৌ)

ৰাজা মাধব্য ! অপ্যস্তি শকুন্তলাদর্শনে কুতূহলম্।

বিদূষক প্রথমং সপৰীৰাহমাসীৎ। ইদানীং ৰাক্ষসবৃত্তান্তেন বিন্দুৰপি নাৱশেষিতঃ।

ৰাজা মা ভৈষীঃ, ননু মৎসমীপে ৱর্তিষ্যসে।

বিদূষক এষ ৰাক্ষসাদ্ ৰক্ষিতোহস্মি।

(প্রৱিশ্য)

দৌৱাৰিক সজ্জো ৰথঃ ভর্তুর্ৱিজয় প্রস্থানমপেক্ষতে।

এষ পুর্নর্নগৰাদ্ দেৱীনামাপ্তিহৰঃ কৰভক আগতঃ।

ৰাজা (সাদৰম্) কিম্ অস্মাভিঃ প্রেষিতঃ?।

দৌৱাৰিক অথ কিম্?।

ৰাজা ননু প্রৱেশ্যতাম্।

দৌৱাৰিক তথা। (নিষ্ক্রম্য কৰভকেণ সহ প্রৱিশ্য) এষ ভর্তাঃ।

উপসর্প।

কৰভক জয়তু ভর্তা। দেৱ্য আজ্ঞাপয়ন্তি।

ৰাজা কিমাজ্ঞাপয়ন্তি?

কৰভক আগামি চতুর্থ দিৱসে পুত্রপিণ্ডপালনো নাম প্রবৃত্ত-পাৱণো মে উপৱাসো ভৱিষ্যতি। তত্র দীর্ঘমুষা অৱশ্যং সংভাৱনীয়া-ইতি।

ৰাজা ইতস্তপস্বিকার্যম্, ইতো গুৰুজনাজ্ঞা। দ্বয়মপ্যনতিক্রমনীয়ম্। কিমত্র প্রতিৱিধেয়ম্?।

বিদূষক ত্রিশঙ্কুৰিৱ অন্তৰালে তিষ্ঠ।

ৰাজা সত্যমাকুলীভূতোহস্মি—

কৃত্যযোর্ভিন্নদেশত্বাদ্ দ্বৈধীভৱতি মে মনঃ।

পুৰঃ প্রতিহতং শৈলে স্রোতঃ স্রোতোৱহো যথা।। ১৮।।

(ৱিচিন্ত্য) সখে ! ত্বমস্বাভিঃ পুত্র ইতি প্রতিগৃহীতঃ। অতো ভৱানিতঃ প্রতিনিবৃত্য তপস্বিকার্যব্যগ্রমানসং

মামাবেদ্য তত্রভৱতীনাং পুত্রকৃত্যমনুষ্ঠাতুমর্হতি।

বিদূষক ন খলু মাং ৰক্ষোভীৰুকং গণয়।

ৰাজা (সস্মিতম্) কথমেতদ্ ভৱতি সংভাব্যতে?

বিদূষক যথা ৰাজানুজেন গন্তব্যং তথা গচ্ছামি।

ৰাজা ননু তপোৱনোপৰোধঃ পৰিহৰণীয় ইতি সর্ৱানানুযাত্রিকাংস্ত্বয়ৈৱ সহ প্রস্থাপয়ামি।

বিদূষক হী হী, যুৱৰাজোহস্মি ইদানীং সংৱৃত্তঃ।

ৰাজা (আত্মগতম্) চপলোহয়ং ৱটুঃ। কদাচিদস্মৎ প্রার্থনাম্

অন্তঃপুৰেভ্যঃ কথয়েৎ। ভৱতু; এ নমেৱং ৱক্ষ্যে।

(ৰিদুষকং হস্তে গৃহীত্বা, প্রকাশম্) ৰয়স্য ! ঋষিগৌৰৱাদাশ্রমং গচ্ছামি। ন খলু সত্যমেৰ তাপসকন্যায়াং মমাভিলাষঃ। পশ্য,—

ক্ক ৰয়ম্, ক্ক পৰোক্ষমন্মথো
মৃগশাৰৈঃ সমমেধিতো জনঃ।
পৰিহাসৰিজল্পিতং সখ!
পৰমার্থেন ন গৃহ্যতাং ৰচঃ।। ১৯।।

(নিষ্ক্রান্তঃ সর্ৰে ইতি দ্বিতীয়োঽঙ্কঃ)

১০.৪ দ্বিতীয় অঙ্কৰ পাঠ্যাংশৰ অসমীয়া অনুবাদ

দ্বিতীয় অঙ্কৰ আদিতে ৰিদূষকে সেনাপতিৰ সৈতে মৃগয়া বন্ধ কেনেকৈ কৰিব তাকে আলোচনা কৰে। ৰজাৰো তেনেকুৱা ইচ্ছা। তেওঁৰ মন শকুন্তলাতে কেন্দ্রীভূত হৈছে। আনসকলক যাবলৈ দি তেওঁ ৰিদূষকেৰে শকুন্তলাক দ্বিতীয়বাৰ লগ পোৱাৰ দিহা কৰে।

বিদূষক আপুনি এতিয়া ইয়াত মাখি পর্য্যন্ত সকলোকে আঁতৰ কৰিলে। এতিয়া এই লতাৰ চন্দ্রতাপেৰে সুশোভিত গছৰ ছাঁতে শিলচতাৰ ওপৰত বহক, তাত ময়ো সুখেৰে বহো।

ৰজা আগে আগে বলা।

বিদূষক আহক, আপুনিও আহক।
(দুয়ো আগুৱাই গৈ বহে।)

ৰজা মাধব্য ! তুমি দৃষ্টিশক্তি থকাৰ ফল পোৱা নাই; কাৰণ তুমি দেখিবলগীয়া বস্তু দেখা নাই।

বিদূষক কেলেই। এয়া আপুনিচোন মোৰ সমুখতে আছে।

ৰজা সকলোৱে নিজৰ লোকক সুন্দৰ দেখা পায়। মই হ'লে কিন্তু আশ্রমৰ শোভা স্বৰূপা সেই শকুন্তলাৰ কথাকেহে কৈছো।

বিদূষক (নিজে মনতে) মই এওঁক সেই বিষয়ে কোৱাৰ সুযোগ নিদিওঁ। (প্রকাশ্যে) হে সখা ! আপুনি সেই তপস্বিসকলৰ কন্যাক পোৱাৰ কামনা কৰিছে চাগৈ।

ৰজা সখা ! বর্জনীয় বস্তুলৈ পৌৰৱসকলৰ মন নাযায়। জানিবলৈ পাইছো যে মুনিকন্যাৰ জন্ম হৈছে অপ্সৰাৰ গর্ভত। জন্মৰ পাছত মাতৃয়ে এৰি যোৱাতহে মুনিৰ হাতত পৰে। এটা নৱমালিকা ফুল আকন্দ গছৰ ওপৰত পৰিলে যেনে হয়। (তেনে হোৱা বুলি ধৰা)

বিদূষক (হাঁহি মাৰি) মিঠা খেজুৰ খাই খাই তাত অৰুচি হ'লে যেনেকৈ কাৰো তেতেলি টেঙা খাবলৈ ইচ্ছা হয়, তেনেকৈ স্ত্রীৰত্ন পৰি ভোগী আপোনাৰো এতিয়া তেনে বাসনা হৈছে।

ৰজা তুমি তেওঁক দেখা নাই, সেইবাবে তুমি এনে কথা কৈছা।

বিদূষক যাক দেখি আপোনাৰো বিস্ময় জন্মিছে, তেওঁ নিশ্চয় বৰ চমৎকাৰ হ'ব।

ৰজা বন্ধু, অধিক কি ক'ম, সৃষ্টিকতাৰ শক্তি সামর্থ্য আৰু শকুন্তলাৰ মূর্ত্তি— এই দুই কথা বিবেচনা কৰি মোৰ মনত হয় যেন বিধাতাই এখন ছবি আঁকি তাত প্রাণসঞ্চাৰ কৰিছে, অথবা সকলো প্রকাৰ ৰূপ একে লগ কৰি শকুন্তলাক নির্মাণ কৰিছে, অথবা নিজৰ মনোবলত যেন আৰু এগৰাকী স্ত্রীৰত্নৰ সৃষ্টি কৰিছে।১০

বিদূষক যদি সেয়ে হয়, তেনেহ'লে তেওঁৰ ওচৰত আন যুৱতীসকল পৰাভূত হ'ব।

ৰজা আৰু মোৰ মনত এনে ভাৱ হয়, তেওঁ যেন কোনেও নুশুঙা এপাহি ফুল, হাতেৰে নিচিঙা এটি কুঁহিপাত, কেনেও নিবিন্ধা এটি ৰত্ন আৰু কোনেও সোৱাদ নোলোৱা এটোপাল মৌ, অথবা অখণ্ড পুণ্যফলৰ দৰে, নির্মলৰূপ, নেজানো বিধিয়ে কাক তেওঁৰ উপভোক্তা কৰি ৰাখিছে। ।। ১১।।

বিদূষক তেনেহ'লে আপুনি তেওঁক শীঘ্রে পৰিত্রাণ কৰা উচিত হ'ব, যাতে তেওঁ ইঙ্গুদী তেলেৰে মূৰ চিকনুৱা কোনোবা তপস্বীৰ হাতত নপৰে।

ৰজা তেওঁ পতি নির্ণয়ত স্বাধীনা নহয়। তাতে আকৌ গুৰুজন ওচৰত নাই।

বিদূষক তেওঁৰ চকু-মুখ দেখি আপোনাৰ প্রতি কেনে দৃষ্টিৰাগ্ থকা যেন পালে।

ৰজা তপস্বিকন্যাসকল স্বভাৱতে লাজকুৰীয়া, তথাপিও—
মই তেওঁলৈ চালে তেওঁ চকু ঘুৰাই নিছিল, আন কোনো কথা মনত পৰাত যেনকৈ (কেতিয়াবা) মিচিকিয়াই হাঁহিছিল; লাজত তেওঁ নিজৰ মনৰ ভাৱ ভালকৈ প্রকাশ কৰিব নোৱাৰিলেও, তাক সম্পূর্ণ গোপনো কৰা নাছিল। ।। ১২।।

বিদূষক আপোনাক দেখা মাত্রকে তেওঁ কোলাত নবহিল নে?

ৰজা সখীসকলেৰে সৈতে যোৱাৰ সময়তো শালীনতা হেতুকে তেওঁ অনুৰাগৰ ভাৱ এইদৰে প্রকাশ কৰিছিল— সেই কৃশাঙ্গীয়ে কেইখোজমান গৈয়েই কুশৰ কুহি আগে ভৰিত বিন্ধা যেন দেখু�ৱাই ৰৈ গৈছিল, গছৰ শাখাত বল্কল লাগি ধৰা বুলি তাক এৰাবলৈ ভাও জুৰি মোলৈ উভতি চাইছিল।১৩

বিদূষক তেনেহ'লে (তেওঁক গ্রহণ কৰিবলৈ) আয়োজন কৰক। যি দেখিছো আপুনি তপোৱনক উপবন কৰিহে এৰিব।

ৰজা বন্ধু ! তপোবনৰ কোনো কোনোৱে মোক চিনি পেলাইছে। গতিকে কিহৰ অজুহাতলৈ আকৌ এবাৰ আশ্রমলৈ যাব পাৰো। তাৰ উপায় চিন্তা কৰাচোন।

বিদূষক আপুনি এই দেশৰ ৰজা।

ৰজা তাতে কি হ'ল?

বিদূষক আন কি অজুহাত লাগে? নীৰাড় (বন্য ধানৰ) ছভাগৰ এভাগ ৰাজস্ব আমাক দিয়ক বুলি কওঁক গৈ।

ৰজা মূর্খ। তপস্বীসকলে আন এক প্রকাৰৰ ৰাজকৰ দিয়ে যি ৰাশি ৰত্নকৈও অধিক বাঞ্ছনীয়; কাৰণ, গৃহস্থসকলৰ পৰা ৰজাসকলে যি ৰাজস্ব পায় তাৰ ফল ক্ষয়

যায়; কিন্তু তপস্বীসকলে আনকি তেওঁলোকৰ তপস্যাৰ যি ছভাগৰ এভাগ দিয়ে সি অক্ষয়।১৪

(নেপথ্যত)

বাৰু, আমি কৃতার্থ হ'লোহঁক।

ৰজা (কাণ পাতি শুনি) আৰে! ধীৰ আৰু প্রশান্ত স্বৰ শুনিছো। এয়া তপস্বীসকলৰ আগমন হোৱা যেন পাইছো।

(প্রৱেশ কৰি)

দুৱাৰী মহাৰাজৰ জয় হওঁক। এয়া দুগৰাকী ঋষিকুমাৰ দুৱাৰ দলিত উপস্থিত হৈছেহি।

ৰজা তেনেহ'লে শীঘ্রে তেওঁলোকক প্রৱেশ কৰোৱা।

দুৱৰী এয়া আনিছো (বাহিৰলৈ গৈ ঋষি কুমাৰ দুজনেৰে আকৌ প্রৱেশ কৰি) এইফালে, এইফালে আহক আপোনালোক।

(দুয়ো ৰজাৰ ফালে চাই থাকি।)

১ম জন (ঋষি কুমাৰ) আহা ! এখেতৰ দীপ্তিমান মূর্তি দেখিলেও ভয় নালাগে। হয়তো বা তপস্বীসকলৰ পৰা ৰজা বেচি ভিন্ন নহয়। তেওঁৰ বাবে এনেকুৱা হোৱাই স্বাভাৱিক, কাৰণ তপস্বীসকলৰ তপস্যাৰ ফল যেনেকৈ সকলোৱে লাভ কৰে, তেনেকৈ এখেতেও যি গৃহস্থাশ্রম অৱলম্বন কৰিছে, তাৰে আন সকল আশ্রম-অৱলম্বীও পৰি-পুষ্ট হৈছে। তপস্বীসকলে যেনেকৈ তপোবল সঞ্চয় কৰে, এখেতেও তেনেকৈ সদায় প্রজাবৃন্দৰ ৰক্ষা বিধান ৰূপ ধর্মানুশীলনৰ ফল সঞ্চয় কৰে। সিদ্ধ মিথুনসকলে যেনেকৈ স্বর্গত ঋষিসকলৰ গুণগান কৰে তেনেকৈ চাৰণ দুজনে সদায় এই সংযমী ৰজাৰ যি গুণ গান কৰে সি আকাশ স্পর্শ কৰে— দুয়োটাৰ মাজত পার্থক্য মাত্র এয়ে যে এওঁৰ ক্ষেত্রত পুণ্য 'মুনি' শব্দৰ আগত 'ৰাজ' শব্দটো যুক্ত হয়।১৫

দ্বিতীয় গৌতম ! এখেতেই ইন্দ্রৰ সখা দুষ্যন্তনে ?

প্রথম সেয়া নহয় কি আৰু ?

দ্বিতীয় সেই কাৰণেই এইটো অকনো আশ্চর্য্যকৰ নহয় যে এই অতিশয় দীর্ঘবাহু ৰজাই অকলে সেই সমগ্র পৃথিৱী ভোগ কৰে, সাগৰ যাৰ শ্যামসীমা আৰু তেওঁলোকৰ চিৰ শত্রু দৈত্যসকলৰ লগত যুদ্ধত দেৱতাসকলে কেৱল এই দুইৰ বলতে জয় লাভৰ আকাঙক্ষা কৰে— এওঁৰ জ্যাযুক্ত ধনু আৰু ইন্দ্রৰ বজ্র।

উভয় কুমাৰ (আগবাঢ়ি আহি) হে ৰাজন্ ? আপুনি বিজয় লাভ কৰক।

ৰজা (আসনৰ পৰা উঠি) আপোনালোকক অভিবাদন কৰিছো।

উভয় কুমাৰ আপোনাৰ মঙ্গল কামনা কৰিছো (ফলৰ উপহাৰ আগবঢ়ায়)।

ৰজা (প্রণাম জনাই উপহাৰ গ্রহণ কৰি) আপোনালোকৰ আজ্ঞা শুনিব খোজো।

উভয়ে আপুনি ইয়াত থকা বুলি আশ্রমবাসীসকলে জানে। সেই বাবে তেওঁলোকে আপোনাৰ ওচৰত প্রার্থনা জনাইছে—

ৰজা কি আদেশ কৰিছে?

উভয়ে মহামান্য মহর্ষি কণ্বৰ অনুপস্থিতিত ৰাক্ষসবিলাকে আমাৰ যজ্ঞত বিঘিনি ঘটাইছে। সেয়ে আমি প্ৰাৰ্থনা কৰো যে আপুনি মাত্ৰ সাৰথিৰে সৈতে কেইটামান ৰাতি আমাৰ আশ্ৰম সনাথ কৰক।

ৰজা ইয়াৰ বাবে মই অনুগৃহীত হ'লো।

বিদূষক (একাষৰীয়াকৈ কাণৰ কাষত) এওঁলোকৰ এই প্ৰাৰ্থনাই এতিয়া আপোনাৰ সুবিধা কৰিলে।

ৰজা (মিচিকিয়াই হাঁহি) ৰৈৱতক! মোৰ নাম কৈ সাৰথিক কোৱা যে ধনুৰ্বাণসহ সজ্জিত ৰথ ইয়ালৈ আনক।

দুৱৰী মহাৰাজৰ যেনে আদেশ হয়। (ওলাই যায়)।

ঋষি কুমাৰদ্বয় (আনন্দিত হৈ) পূৰ্ব্ব পুৰুষসকলৰ অনুসৰণকাৰী আপোনাৰ পক্ষে যোগ্য হৈছে। বিপন্ন লোকক অভয়দান কৰা মন্ত্ৰত পৌৰৱসকল (সদায়) দীক্ষিত। ৰজা (প্ৰণাম কৰি) আপোনালোক আগবাঢ়ক। মই আপোনালোকৰ পাছে পাছে গৈ আছোঁ।

উভয়ে আপোনাৰ জয় হওঁক। (দুয়ো ওলায় যায়)।

ৰজা মাধব্য ! শকুন্তলাক চাবলৈ ইচ্ছা কৰা নেকি?

বিদূষক আগতে তেনে ইচ্ছা উপচি আছিল, এতিয়া ৰাক্ষসৰ কথা শুনি তাৰ একবিন্দুও নাই।

ৰজা ভয় নাই, মোৰ কাষতে থাকিবা।

বিদূষক তেনেহ'লেতো ৰাক্ষসৰ হাতৰ পৰা সাৰিলো।

(প্ৰৱেশ কৰি)

দুৱৰী ৰথ সজ্জিত হৈ মহাৰাজৰ বিজয় যাত্ৰাৰ বাবে অপেক্ষা কৰিছে। আনহাতে ৰাজধানীৰ পৰা ৰাজমাতা দেৱীৰ আদেশ লৈ কৰভক উপস্থিত হৈছে।

ৰজা (সমাদৰ কৰি) কি মাতৃয়ে পঠিয়াইছে?

দুৱৰী হয় মহাৰাজ।

ৰজা লৈ আহা।

দুৱৰী আপোনাৰ যি আদেশ। (ওলাই গৈ কৰভকক লগত লৈ পুনঃ প্ৰৱেশ কৰি) সৌৱা মহাৰাজ, তেওঁৰ সমুখলৈ যোৱা।

কৰভক মহাৰাজৰ জয় হওঁক। ৰাজমাতা দেৱীয়ে জনাইছে— 'অহা চতুৰ্থ দিনত মোৰ উপবাসৰ পাৰণ হ'ব, তাত অৱশ্যে দীৰ্ঘায়ু উপস্থিত থাকিব লাগে।'

ৰজা এফালে তপস্বীসকলৰ কাৰ্য্য, আনফালে মাতৃৰ আজ্ঞা। দুয়োটাই অলংঘনীয়। এনেস্থলত কি উপায় কৰা যায়।

বিদূষক ত্ৰিশঙ্কুৰ দৰে মাজতে থাকক।

ৰজা সঁচাকৈ মই বৰ বিমোৰত পৰিলো। দুবিধ কর্তব্যৰ ক্ষেত্ৰ দুই বিভিন্ন ঠাইত হোৱাত মোৰ মন সমুখৰ পাহাৰত প্রতিহত নৈৰ সোঁতৰ দৰে দুভাগত বিভক্ত হৈছে। (অলপপৰ চিন্তা কৰি) হে বন্ধু ! মোৰ মাই তোমাক নিজৰ ল'ৰাৰ দৰেদেখে। গতিকে ইয়াৰ পৰা উভতি গৈ তুমি, মই তপস্বীসকলৰ কার্য্যত ব্যস্ত আছো, ইয়াকে কৈ মাতৃৰ পুত্রকৃত্য অনুষ্ঠান সম্পন্ন কৰোৱাগৈ।

বিদূষক আপুনি মোক ৰাক্ষসৰ ভয়ত ভীত বুলি নাভাবে তো ?

ৰজা (মিচিকিয়াই হাঁহি) তোমাৰ পক্ষে সেয়া কেনেকৈ সম্ভৱ হ'ব ?

বিদূষক তেনেহ'লে ৰজাৰ আত্মীয়জন যেনেকৈ যাব লাগে তেনেকৈ যাওঁ।

ৰজা তপোবনত উপদ্রৱ যাতে নহয়; তালৈ চায় মোৰ সকলো অনুচৰকে তোমাৰ সৈতে (ৰাজধানীলৈ) ঘূৰাই পঠাম।

বিদূষক তেনেহ'লে এতিয়া যুৱৰাজ হৈ পৰিলো।

ৰজা (মনতে) এওঁ বৰ চঞ্চল বুধিৰ মানুহ। হয়তো বা মোৰ মনৰ ইচ্ছাৰ কথা অন্তঃপুৰচাৰীসকলক লগাই দিবও পাৰে। বাৰু, এওঁক এনেকৈ কওঁ; (বিদূষকৰ হাতত ধৰি প্রকাশকৈ) বন্ধু ! ঋষিসকলৰ প্রতি সন্মান বশতঃ মই আশ্রমলৈ যাম। বাস্তৱিকতে তপস্বীকন্যাৰ প্রতি মোৰ কোনো অভিলাষ নাই। কাৰণ, ক'ত মোৰ দৰে ৰজা আৰু ক'ত মৃগপোৱালীৰে ধেমালি কৰি বর্ধিতা আৰু মদন-ব্যাপাৰত অনভিজ্ঞা তপস্বী কন্যা শকুন্তলা ! বন্ধু ! মই পৰিহাস কৰি যি কথা কৈছো তাক তুমি যথার্থ বুলি ধৰি নলবা দেই।

ৱিদূষক নিশ্চয় সেয়ে হ'ব।

(সকলোৱে ওলাই যায়।)

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ নাটকৰ ২য় অঙ্কৰ ঘটনাবোৰ ক'ত অনুষ্ঠিত হৈছিল ?

.....

প্রশ্ন নং ২ ঃ ৰাজমাতাই ৰজাক কিয় মাতি পঠিয়াইছিল ?

.....

প্রশ্ন নং ৩ ঃ বিদূষকক ৰাজধানীলৈ পঠোৱাৰ নাটকীয় উদ্দেশ্য কি ?

.....

প্রশ্ন নং ৪ ঃ যজ্ঞবিঘ্ন দূৰ কৰিবলৈ ৰজাক আমন্ত্রণ কৰি নিয়াৰ দ্বাৰা কি নাট্য উদ্দেশ্য সিদ্ধ হল ?

.....

১০.৫ অধ্যয়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- অভিজ্ঞানশকুন্তলম্ নাটকৰ দ্বিতীয় অঙ্কৰ পাঠ্যাংশৰ লগত পৰিচিত হ'ল।
- এই অংশৰ অসমীয়া অনুবাদো জানিলে।
- দ্বিতীয় অঙ্কৰ তাৎপর্য্যৰ বিষয়ে জানিব পাৰিলে।
- বিদূষকৰ চৰিত্রৰ বিষয়েও অৱগত হ'ল।

১০.৬ অধিক জানিবলৈ

১) মিৰাষি, ভি. ভি. আৰু নভাকৰ (১৯৫৯), *কালিদাস*, মুম্বাই।
২) শর্মা, থানেশ্বৰ, (২০০৮), *অভিজ্ঞানশকুন্তলম্ — এক সমীক্ষা*, গুৱাহাটী।
৩) শর্মা, থানেশ্বৰ, (২০০৮), *সংস্কৃত সাহিত্যৰ ইতিবৃত্ত*, গুৱাহাটী।
৪) হাজৰিকা, অতুল চন্দ্র (১৯৫৯), *অভিজ্ঞানশকুন্তলম্*, গুৱাহাটী।

১০.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ তপোবনত।
২নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ৰাজমাতাৰ উপবাসৰ পাৰণ অনুষ্ঠানত উপস্থিত থাকিবলৈ।
৩নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ শকুন্তলাৰ প্রতি থকা ৰজাৰ অনুৰাগভাৱ লুকুৱাই ৰখাৰ বাবে।
৪নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ৰজা আৰু শকুন্তলাৰ মিলন প্রক্রিয়া ত্বৰান্বিত হ'ল।

১০.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

ক) বস্তুধর্মী প্রশ্ন ঃ (৫০টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)
প্রশ্ন ১ ঃ দ্বিতীয় অঙ্কৰ পটভূমি কি ?
প্রশ্ন ২ ঃ ৰজাই কিয় মৃগয়া বন্ধ কৰিলে?

খ) চুটি প্ৰশ্ন ঃ (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ ৰজাই কিয় ৰাজধানীলৈ নিজে নগৈ বিদূষকক পঠিয়াইছিল?

প্ৰশ্ন ২ ঃ ৰজাই আশ্ৰমত কি কি কাৰণত থাকিল?

গ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন ঃ (৩০০-৫০০টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ দ্বিতীয় অঙ্কত ৰজা দুষ্যন্ত আৰু বিদূষকৰ মাজত হোৱা কথোপকথনৰ সাৰাংশ নিজৰ ভাষাত লিখক।

*** ***** ***